

SámiSoster ry

99870 Inari

LAUSUNTO

5.2.2018

Oikeusministeriö/saamelaiskäräjälain
muutosta valmisteleva toimikunta

Kirjeenne 12.1.2018/OM 12/021/2017

SAAMELAISKÄRÄJÄLAIN MUUTTAMINEN

Saamelaisten valtakunnallinen sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialan järjestö SámiSoster ry lausuu saamelaiskäräjälain muutostarpeista perusteluineen lyhyesti seuraavaa:

1) Saamelaisen määritelmä – lain 3 §

Yhdistys antoi viime hallituskaudella valmistellusta, sittemmin peruutetusta hallituksen esityksestä saamelaiskäräjälain muuttamiseksi (HE 167/2014 vp) lausuntonsa eduskunnan perustuslakivaliokunnalle. Siinä yhdistys otti kantaa muun ohella saamelaisen määritelmää koskevan lain 3 §:n tarkistamiseen (lausunto tässä liitteenä).

Yhdistys on edelleen tuolloin lausumalla kannallaan, jonka mukaan määritelmä tulisi säilyttää nykyisessä muodossaan kuitenkin niin tarkistettuna, että siitä poistettaisiin määritelmän 2. kohta eli viittaus lappalaisperusteisuuteen. Sen lisäksi yhdistys painottaa saamelaiskäräjien oikeutta päättää lopullisesti siitä, kuka kuuluu saamen alkuperäiskansaan.

2) Saamelaisten itsehallinnon kehittäminen

Saamelaiskäräjät asetettiin vuonna 1995 lain tasoisin säännöksiin toteuttamaan ja kehittämään samaan aikaan perustuslaissa säädettyä dynaamiseksi tarkoitettua saamelaisten itsehallintoa. Laki saamelaiskäräjistä valmisteltiin ja säädettiin saamelaisvaltuuskunnasta annetun asetuksen säännösten pohjalta tarkoituksena käytännössä säilyttää keskeiset osat saamelaisvaltuuskunnan asemasta ja tehtävistä (HE 248/1994 vp, s. 23). Saamelaisvaltuuskunta oli oikeudelliselta asemaltaan valtion komitea eikä sen tukena ollut perustuslain säännöstä. Saamelaiskäräjien asemaan, toimivaltaan, tehtäviin ja sen hallintomalliin ei tehty tuolloin periaatteellisesti merkittäviä lainsäädännöllisiä muutoksia, vaikka siihen olisi ollut tarvetta ja hyvä tilaisuus saamelaishallinnon järjestämistä koskevan perustuslain säännöksen säätämisen yhteydessä. Tälle ratkaisulle oli aikanaan perusteensa ja syynsä.

Hyväksyessään saamelaisten itsehallintoa koskevan lakikokonaisuuden vuonna 1995 eduskunta edellytti hallituksen selvittävän, miten voitaisiin saamelaiskäräjien yhteiskunnallisia vaikutusmahdollisuuksia edelleen kehittää ja turvata saamelaiskäräjille riittävät voimavarat tehtäviensä hoitamiseksi (EV 14.2.1995 – HE 248/1994 vp). Saamelaiskäräjien vaikutusmahdollisuuksien kehittämistä ei ole kuitenkaan näihin päiviin mennessä selvitetty eduskunnan edellyttämällä tavalla puhumattakaan, että tätä tarkoittavista toimenpiteistä olisi mainittavimmin säädetty laissa. Saamelaisten itsehallinnosta on muodostunut staattinen järjestelmä vastoin itsehallintoa koskevan lakikokonaisuuden tavoitteita ja alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeuden dynaamista luonnetta korostavaa kansainvälisen oikeuden tulkintalinjaa. Tätä osoittaa parhaiten saamelaiskäräjien oikeudellisen aseman muuttumattomuus siitä annetussa laissa. Siihen ei ole tehty sen yli 20 vuotta kestäneen voimassaoloaikana yhtäkään itsehallinnon kehittämistä merkitsevää muutosta. Saamelaiskäräjien tosiasiallisia vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksia ei ole lisätty myöskään muualla laissa muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta.

Alkuperäiskansojen oikeus itsemääräämiseen on viime vuosikymmeninä saanut yhä enenevässä määrin painoarvoa näiden kansojen oikeusaseman kehittämisessä. Tämä ilmenee konkreettisesti YK:n vuonna 2007 hyväksymästä nk. alkuperäiskansajulistuksesta sekä vuoden 2017 alussa parafoidusta pohjoismaisesta saamelaissopimuksesta, joiden periaatteellisenä pohjana on itsemääräämisoikeus. Myös kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontaelimet ovat kannanotoissaan alkaneet voimakkaammin painottaa alkuperäiskansojen oikeutta itsemääräämiseen, mukaan lukien aiempaa tehokkaampaa osallistumista perinteisten asuma-alueitten ja siellä sijaitsevien luonnonvarojen käyttöä koskevaan päätöksentekoon.¹ Alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeus onkin tällä hetkellä vahvasti kehittyvä kansainvälisen oikeuden normi.

Yhdistyksen mielestä saamelaiskäräjälain uudistamista pitäisi tarkastella sekä saamelaisia erityisesti koskevien Suomen perustuslain säännösten (17.3 § ja 121.4 §) tavoitteiden ja vaatimusten että viimeisimpien alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeuden toteuttamista koskevien kansainvälisen oikeuden kehitysvirtausten perustalta ja suuntaisesti.² Tämä edellyttäisi erityisesti lain 2. luvun perusteellista uudelleen arviointia, koska se on itsehallinnon toteuttamisen kannalta lain

¹ Tuoreimpana tähän liittyvänä kannanottona voidaan mainita YK:n kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvovan komitean Suomeen kohdistuvat päätelmät vuodelta 2017 (CERD/C/FIN/CO/23, 5.5.2017, s. 4–5). Tätä aiemmin myös KP-sopimuksen noudattamista valvova ihmisoikeuskomitea suositteli Suomea koskevassa kuudennessa raportissaan Suomen hallitusta edistämään saamelaisten oikeuksien toteutumista vahvistamalla heidän edustuksellisten instituutioiden kuten saamelaiskäräjien päätösvaltaa. (CCPR/C/FINCO/6, 22 August 2013, artikkelit 1, 26 ja 27, s. 4)

² Valmistelutyössä olisi tarpeen hyödyntää myös uusimpia saamelaisten oikeusasemaa käsitteleviä selvityksiä ja tutkimuksia kuten valtioneuvoston tilauksesta laadittua, vuonna 2017 julkaistua tutkimusta *Saamelaisten oikeuksien toteutuminen: kansainvälinen oikeusvertaileva tutkimus*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 4/2017.

tärkein luku. Toimikunnan toimeksiannosta saa kuitenkin sen käsityksen, että sen tehtävänä ei ole valmistella periaatteellisesti merkittäviä muutoksia lakiin, vaan lähinnä tarkistaa lain vanhentuneita tai selkeästi toimimattomia säännöksiä. Lähtökohta ilmenee myös toimikunnan työlle asetetusta lyhyestä määräajasta.

Tämän vuoksi yhdistys ei katso aiheelliseksi esittää tässä yhteydessä konkreettisempia ehdotuksia lain 2. luvun säännösten muuttamiseksi vaan esittää, että nyt vireillä olevassa uudistuksessa tarkistettaisiin vain saamelaismääritelmää koskeva lain 3 § edellä esitetyllä tavalla ja lisäksi lakiin tehtäisiin sen ajantasaistamisen edellyttämät välttämättömät tekniset muutokset. Sen jatkoksi yhdistys esittää saamelaiskäräjälain kokonaisuudistukseen tähtäävän lainvalmisteluprosessin käynnistämistä edellä mainitulta oikeusperustalta esimerkiksi vuoden määräajalla.

Jos valmistelussa päätetään edetä kuitenkin toisin, yhdistys viittaa eräisiin vuoden 2014 saamelaiskäräjälain muutosesitykseen sisältyviin yhdistyksen mielestä kannatettaviin ehdotuksiin.

Ensimmäinen näistä koskee saamelaiskäräjien yleistä toimivaltaa sääntelevää 5 §:ää. Sen 1 momenttia ehdotettiin tarkistettavaksi niin, että siinä korostettaisiin saamelaisten itsehallinnon dynaamista luonnetta ja sen toteuttamiseksi saamelaiskäräjien asemaa aktiivisena alkuperäiskansaoikeuksien edistäjänä (HE 167/2014 vp, s. 23 ja 31). Yhdistys tukee tämän kaltaista ehdotusta, sillä se on hyvin linjassa itsehallintoa koskevan perustuslain säännöksen tavoitteiden kanssa.

Yhdistys pitää oikeansuuntaisena toimenpiteenä – vaikkakin riittämättömänä – myös mainittuun hallituksen esitykseen sisältyvää ehdotusta

lain 9 §:n neuvotteluvelvoitteen muuttamiseksi astetta velvoittavammaksi yhteistoimintavelvoitteeksi. Muutoksella haluttiin vahvistaa saamelaiskäräjien oikeutta osallistua päätöksentekoon saamelaisia erityisesti koskevissa asioissa. (HE 167/2014 vp, s. 25 ja 32–34) Yhdistys katsoo, että tämä ehdotus on yhdensuuntainen kansainvälisen oikeuden tuoreimpien tulkintalinjausten kanssa. Lisäksi se toteaa, että muutos palvelee myös pyrkimystä edistää saamelaisten ja valtiovallan välistä tasaveroiseen asemaan, molemminpuoliseen kunnioitukseen ja keskinäiseen luottamukseen perustuvaa kumppanuutta, jota lähtökohtaa korostetaan parafoidussa pohjoismaisessa saamelaissopimuksessa, ja yleisemminkin ILO 169-yleissopimuksessa ja YK:n alkuperäiskansajulistuksessa.

3) Muuta

Muiden saamelaiskäräjälain muutostarpeiden osalta yhdistys viittaa vuoden 2014 saamelaiskäräjälain muutosesityksestä antamassaan lausunnossa esittämiin muutosehdotuksiin uudistaen ne tässä yhteydessä.

Pekka Aikio

vt. puheenjohtaja

Ristenrauna Magga

vs. toiminnanjohtaja

Liitteet: SámiSoster ry:n lausunto eduskunnan perustuslakivaliokunnalle hallituksen esityksestä 167/2014 vp saamelaiskäräjälain muuttamiseksi (16.10.2014) ja täydentävä lausunto samalle valiokunnalle (16.2.2015).

Lausunnon valmisteli:

Juha Guttorm

erityisasiantuntija

SámiSoster ry
PL 71
99870 Inari

Eduskunnan Perustuslakivaliokunnalle
eduskunnassa torstaina 16.10.2014 klo 8.00

Lausunto hallituksen esityksestä 167/2014 vp laeiksi saamelaiskäräjistä annetun lain ja rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta

Saamelaiskäräjälakia tulee SámiSoster ry:n (yhdistys) mielestä muuttaa saamen alkuperäiskansan aseman, oikeuksien ja itsehallinnon turvaamiseksi. Lisäksi tulee varmistaa, että hallituksen esitys ei sulauta saamelaisia vastoin saamelaisten tahtoa pääväestöön.

Saamen kansa ja alkuperäiskansa. Saamelaiset on perustuslain turvaama alkuperäiskansa, jonka itsehallinnosta huolehtivat saamelaiskäräjät Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa. Saamelaiset ovat lisäksi yksi kansa neljässä valtiossa. Tähän on esityksessä kiinnitetty riittämätöntä huomiota. Esityksessä on mainittu, että Ruotsin uuden perustuslain mukaan saamelaiset ovat kansa. Mainitsematta on jäänyt, että saamelaiset Suomessa ovat laintasaisen KP-sopimuksen 1 artiklan tarkoittama kansa.

YK:n ihmisoikeuskomitea pahoitteli Suomen viidennen määräaikaisraportin johdosta (2004) sitä, että se ei ollut saanut selvää vastausta saamelaisten perustuslain (PL 17.3 §) mukaisista oikeuksista sopimuksen 1 artiklan valossa. (liite)

Esitykseen liittyvissä ratkaisuihin tulisivatkin yhdistyksen mielestä pyrkiä pohjoismaiseen yhdenmukaisuuteen.

Saamelaiskulttuuri, saamelainen ja äänioikeus. Perusoikeusuudistusta koskevassa hallituksen esityksessä ja sittemmin perustuslaissa (HM 14.3 § ja PL 17.3 §) alkuperäiskansalle turvattu *kulttuuri* on ymmärretty kulttuurimuotona siihen kuuluvine saamelaisten perinteisine elinkeinoineen kuten poronhoito, kalastus ja metsästys. (HE 309/1993 vp s. 65/II)

Esitykseen on otettu uusi säännös 3 a § *saamelaiskulttuurista*. Yhdistyksen mielestä luettelo saamelaiskulttuuriin luettavista monista seikoista on tarpeeton ja omiaan lainsäädäntöteitse sekoittamaan saamelaisten asemaa. Saamen kansa tietää parhaiten itse mitkä seikat kuuluvat sen kulttuuriin. Yhdistys pitää riittävänä sitä, että perusoikeuksien yhteydessä on katsottu alkuperäiskansan kulttuurimuotoon kuuluvan myös kulttuurin aineellinen perusta.

Voimassa olevassa *saamelaisen määritelmässä* (3 §) on kaksi osaa: itseidentifikaatio ja objektiiviset kriteerit. Lain nykyinen objektiivinen kriteeri epäonnistui lappalaisperusteen osalta (3.1 § 2-kohta) lainvalmistelutyössä lakiesitykseen jääneen puutteen vuoksi. Perustuslakivaliokunta

ei pitänyt tarkoituksenmukaisena täydentää laissa tätä puutetta (esitys s. 7/I). Hallitus siis tarkoitti määritelmän erilaiseksi ja ajallisesti rajatummaksi kuin se on laissa.

Esityksessä (s. 7) on selostettu KHO:n saamelaismääritelmän tulkintaa koskevat ratkaisut, joista vuoden 1999 ratkaisun mukaan kieliperuste oli määritelmän pääperuste ja vuoden 2011 ratkaisu pani painoa itseidentifikaatiolle ja kokonaisharkinnalle. Asiallisesti viimeksi mainittu ratkaisu nojasi KHO:n tulkintaan YK:n rotusyrjintäkomitean suosituksista. Esityksestä (s. 15/II) on perusteluitta jätetty pois YK:n rotusyrjintäkomitean vuoden 2012 päätelmiin liittyvä suositus (12), jossa komitea arvosteli korkeimman hallinto-oikeuden vuoden 2011 ratkaisua saamen kansan - siis saamelaiskäräjien – oikeuksien riittämättömästä painoarvosta äänioikeutettujen valinnassa. Komitea suosittelikin saamelaisen määriteltäväksi siten, että saamen kansalla on itsemääräämisoikeus kansansa jäsenistä eikä kansa joudu pakkosulauttamisen kohteeksi (liitteenä).

Esityksen saamelaismääritelmän lappalaisperusteinen säännös (3.1 § 2-kohta), joka nojaa keskeisesti esityksen määritelmään saamelaiskulttuurista, ei ole yhdistyksen mielestä objektiivinen kriteeri. Sen soveltaminen voi johtaa mielivaltaan saamelaisen määrittelyssä. Kyseinen esitys lähteekin siitä, että objektiivisten kriteerien sijasta voitaisiin käyttää kokonaisharkintaa. Tästä syystä yhdistyksen mielestä olisi parasta poistaa kokonaan lappalaisperusteinen saamelaismääritelmän osa. Tällöin päästäisiin pohjoismaisesti yhdenmukaiseen sääntelyyn, joka perustuu saamen kieleen Norjan ja Ruotsin tapaan. Toiseksi parasta olisi korjata nykyinen lappalaisperusteinen määritelmä sellaiseksi, kuin hallitus sen vuonna 1995 tarkoitti ajallisin rajoituksin. Esityksen mukainen määritelmä on epätäsmällinen.

Saamelaisten itsehallintoon kuuluu kansainvälistä oikeutta ajatellen saamelaiskäräjien oikeus päättää lopullisesti siitä kuka kuuluu saamen alkuperäiskansaan. Norjan saamelaiskäräjät on lain mukaan ylin vaaliviranomainen saamelaiskäräjien vaaleissa. Se käsittelee asetuksen mukaan lopullisesti myös vaaleja koskevat valitukset ja mahdolliset uudet vaalit. (liitteenä). Esityksessä (s. 19/II) mainitun - eikä koskaan käytetyn – jatkovalituksen mahdollisuus jää kuulopuheen varaan ja on harhaanjohtava. Ruotsin saamelaiskäräjät on viranomainen, jonka päätöksistä voi valittaa.

Saamelaisten kotiseutualue. Esityksen (s. 26/II) mukaan saamelaiskäräjiä koskeva sääntely toteutetaan lailla ja työjärjestyksellä, joten asetuksenantovaltuutus poistetaan. Voimassa olevaan 4 §:ään, jota ei esitetä muutettavaksi, sisältyy kuitenkin asetus saamelaisten kotiseutualueesta, jota asiana ei mainita esityksessä.

Saamelaisten itsehallinto perustuslaissa ja sitä toteuttavassa saamelaiskäräjälaissa liittyy saamelaisten kotiseutualueeseen. Kuntia suuremmista itsehallintoalueista kuten kotiseutualueesta on perustuslain mukaan *säädettävä lailla* (PL 121.4 §). Saamelaiskäräjälain (4 §:n) mukaiseen saamelaisten kotiseutualueeseen kuuluu Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueet ja Sodankylän kunnassa sijaitseva Lapin paliskunnan alue *asetuksella* julkaistavaan karttaan merkittyine rajoineen. Kotiseutualueen rajat ilmenevät asetuksen (1 §:n) liitekartasta (liitteenä). Esityksessä tämä lainsäädännöllinen järjestely on jäänyt käsittelemättä asetuksen muuttamisen yhteydessä. Koska kuntajakoa ja paliskunnan rajoja voidaan muuttaa, onko perustuslain kannalta ongelmallista, että lailla säädettävän kotiseutualueen ulottuvuus määräytyy tosiasiallisesti asetuksen liitteellä.

Kansalaisten oikeuksia ja velvollisuuksia koskevista seikoista on vanhastaan tullut säätää vain eduskuntalailla. Saamelaisten oikeudet ja/tai velvollisuudet määräytyvät monelta osin kotiseutualueen rajan perusteella. Rajalla on merkitystä yli kahdessakymmenessä (20) laissa. Kotiseutualueen rajana on suurelta osin Sodankylän Lapin paliskunnan eteläraja. Paliskunnan rajaa voidaan poronhoitolain (6.3 §:n) mukaan muuttaa Lapin aluehallintoviraston päätöksellä. Jos Lapin paliskunnan rajan mahdollinen muuttaminen siirtäisi myös kotiseutualueen rajaa, muuttuisi samalla rajan toiselle puolelle jäävien saamelaisten oikeudellinen asema. Tällöin määrättäisiin saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen perusoikeuksien toteutumisesta lain sijasta hallintopäätöksellä.

Saamelaisten edustaminen, toimivalta ja yhteistoimintavelvoite. Esityksen edustamista koskevan 6 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa otettu tiukan kielteinen kanta, joka koskee saamelaisten yhdistys- ja kansalaisyhteiskunnan toimintaa saamelaiskäräjälain yhteydessä. Asia liittyy myös yleiseen toimivaltaan (5 §) ja viranomaisten yhteistoimintavelvoitteeseen (9 §) eikä se yhdistyksen mielestä ole niin yksioikoinen kuin esityksessä annetaan ymmärtää. Asia liittyy aineellisen lainsäädännön puutteisiin.

Saamelaiset harjoittavat perinteisiä elinkeinojaan kuten poronhoitoa oman kielensä ja kulttuurinsa aineellisenä perustana. Saamelaisten kotiseutualueen poropaliskunnissa 80 - 90 % poroista on saamelaisten omistuksessa ja hoidossa, joka kielellisesti ja kulttuurisesti poikkeaa suomalaisten poronhoidosta. Poronhoitolaki ei tunne eikä tunnusta saamelaispaliskuntien erityistä poronhoitoa eikä sen hallintoa, vaikka perustuslakivaliokunta on eri yhteyksissä pitänyt tärkeänä saamelaisten kulttuurisen ja oikeudellisen erityisaseman toteuttamista myös poronhoidon osalta saamelaisten perusoikeuksien (PL 17.3 §) mukaisesti (PeVL 21/2007 vp s. 3/I).

Poronhoitolain lähtökohdista saamelaispaliskuntienkin poronhoitoa edustaa suomalainen Paliskuntain Yhdistys. Kulttuurisesti saamelaisporonhoitoa puolestaan edustaa lain mukaisesti saamelaiskäräjät, myös siinä tapauksessa, että kukaan käräjille valittu edustaja ei olisi poronhoidon ammattilainen. Tilanne on jokseenkin kestävä saamelaisille poronhoitoammattin harjoittajille. He eivät lainsäädännön puutteiden vuoksi voi itse edustaa ammattiaan eivätkä kulttuurimuotoaan. Saamelaispaliskunnat ovatkin perustaneet omat yhdistyksen Suoma Boazosámit/Suomen porosaamelaiset ry. Tämän yhdistyksen tai saamelaisalueen paliskuntien tulisi voida yhdessä saamelaiskäräjien kanssa edustaa saamelaista poronhoitoa, kunnes poronhoitolaki saadaan saamelaisten perusoikeuksia ja hallintoa vastaavalle tasolle. Erityisesti saamelaispaliskuntien edustajien tulisi voida osallistua esityksen 5 §:n mukaisiin kehittämistoimiin ja 9 §:n mukaisiin neuvotteluihin viranomaisten kanssa. Sama koskee Tenon ja Näätämojoen lohenkalastajien ja Inarijärven kalastajasaamelaisten edustajia sekä saamelaisten käsityöntekijäin Sámi Duodji ry:tä ja saamelaisten sosiaali- ja terveystalouden valtakunnallista yhdistystä SámiSoster ry:tä.

Puuttuva parlamentarismi. Suomen perustuslaki korostaa Suomen poliittisen järjestelmän parlamentaarisia piirteitä: hallituksen on nautittava eduskunnan luottamusta. Kuntalaissa on puolestaan keskeisinä asioina vallan kolmijaon vahvistaminen ja sovellettu parlamentarismi.

Saamelaisten itsehallinnosta on säädetty perustuslaissa kuntien itsehallinnon yhteydessä (PL 121.4 §). Esityksessä on sivuutettu se, mitä sisäasiainministeriön oikeusyksikkö lausui saamelaiskäräjien muutostarpeesta laadittuun selvitykseen (2012 s. 16): *Saamelaisten itsehallintoa järjestettäessä ja vahvistettaessa sekä sisällöllisesti että muutoin, olisi otettava huomioon*

oikeusvaltiolliset näkökohdat siten, että järjestelyt perustuvat vallan kolmijakoon ja niissä on riittävällä tavalla otettu huomioon myös oikeusturvanäkökohdat.

Sen jälkeen kun saamelaiskäräjät esityksen (s. 35) hallitusta koskevien 13 §:n yksityiskohtaisten perustelujen mukaisesti on (järjestäytymiskokouksessaan) valinnut hallituksen päätoimisen puheenjohtajan, jäsenet ja varajäsenet, nämä pysyvät tehtävissään käräjien toimikauden eli neljä vuotta aivan riippumatta siitä nauttivatko he tai eivät saamelaiskäräjien kokouksen luottamusta: he ovat siis erottamattomia. Varajäsenten ei tarvitse olla saamelaiskäräjien jäseniä, joten heidän poliittinen vastuunsa on vielä vähäisempi. Yhdistys pitää valitettavana sitä, että samassa perustuslain säännöksessä kunnille ja saamelaisille turvattua itsehallintoa ei ole saamelaiskäräjien osalta järjestetty parlamentarismien periaatteiden mukaisesti.

Yhdistyksen mielestä saamelaiskäräjienkin toiminnan tulisi perustua vallan kolmijakoon ja kuntien tavoin sovellettuun parlamentarismiin, jotta saamelaisten itsehallinto olisi uskottavalla ja oikeusturvanäkökohdat huomioon ottavalla perustalla. Kunnassa valtuusto voi erottaa luottamushenkilöistä koostuvan koko toimielimen kesken vaalikauden, jos he tai joku toimielimen jäsen ei nauti valtuuston luottamusta. Asian voi saattaa vireille aloitteenaan vähintään neljäsosa valtuutetuista (KuntaL 21 §). Esitämmekin perustuslakivaliokunnan harkittavaksi tulisiko parlamentarismia saamelaisten itsehallintoelimessä kehittää samaan suuntaan. Jo sekin parantaisi tilannetta, jos saamelaiskäräjien hallituksen ja sen puheenjohtajien toimikaudeksi säädettäisiin kaksi (2) vuotta.

Inarissa 15.10.2014

Veikko Guttorm
puheenjohtaja

Juha Guttorm
toiminnanjohtaja

Laati:

OTK Heikki J. Hyvärinen
Sähköposti: hjhyva@gmail.com
Puhelin: +358400 142817

Liitteitä: 5 (viisi)

Perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Johannes Koskinen

Perustuslakivaliokunta käsittelee mietintöään varten hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi saamelaiskäräjistä annetun lain ja rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta (HE 167/2014 vp).

Esitys ei puutu saamelaisten itsehallintoa koskevaan perustuslain 121 §:n 4 momenttiin (aikaisemmin Suomen Hallitusmuodon 51 a §). Perustuslain säännöksen perusteluilla saattaa kuitenkin olla merkitystä perustuslakivaliokunnan arvioidessa hallituksen esitystä saamelaisen määritelmän osalta. Seuraava saamelaisen käsitettä koskeva, mielestäni keskeinen perustelu puuttuu esityksestä (HE 167/2014 vp s. 5/II, 6/II, 19/II). Valitettavasti asia tuli esille vasta tässä vaiheessa.

Saamelaisten kulttuuri-itsehallintoa koskevan hallituksen esityksen (HE 248/1994 vp) osassa keskeiset ehdotukset todetaan saamelaisten kulttuuri-itsehallintoa koskevan hallitusmuodon säännöksen suhteesta saamelaiskäräjälakiin (s. 16/II):

”Hallitusmuotoon otettavaksi ehdotetun 51 a §:n säännökset muodostaisivat saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon perustan. Tarkemmin asiasta säädettäisiin ehdotetussa laissa saamelaiskäräjistä.”

Suomen Hallitusmuotoon ehdotetun 51 a §:n yksityiskohtaisten perustelujen mukaan saamelaisen käsitteeseen kuuluu lähtökohtaisesti henkilön saamenkielinen syntyperä (s. 22-23):

”Ehdotetussa lainkohdassa saamelaisella tarkoitetaan henkilöä, joka määritellään muualla laissa. Nykyään henkilö on määritely saamelaiseksi saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa annetun lain 2 §:n 1 momentissa, ja hänet ehdotetaan määriteltäväksi uudelleen saamelaiskäräjiä koskevan lakiehdotuksen 3 §:n 1 momentissa. Molemmissa tapauksissa saamelaisen käsite perustuu lähtökohtaisesti siihen, että henkilö pitää itseään saamelaisena, ja että hän on saamenkielistä syntyperää. Ehdotettu määritelmä on jonkin verran nykyistä laajempi ja vastaa paremmin Norjan ja Ruotsin saamelaismääritelmiä.”

Tämän enempää saamelaisen käsitteestä ei ole sanottu Suomen Hallitusmuodon 51 a §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa. Nykyisen perustuslain 121 §:n 4 momentin (HE 1/1998 vp 120 § 4 momentti, s. 176/II) yksityiskohtaisissa perusteluissa on lisäksi seuraavat viittaukset (ks. HE 248/1994 vp, PeVM 17/1994 vp, SuVM 12/1994 vp ja PeVM 1/1995 vp).

Inarissa 16.2.2015

SamiSoster ry

Ristenrauna Magga
puheenjohtaja

Juha Guttorm
toiminnanjohtaja